

JACK LONDON

MARTIN EDEN

JACK LONDON

MARTIN EDEN

I

Yol üzerinde kirli elbisesiyle işçi olduğu her halinden belli olan deniz kokulu gariban genç utana sıkıla içeri girdi. Şapkasını başından kaba bir hareketle çıkardı, evirip çevirdi. Nereye koyacağını bilmeyen tavırlarla, önce ceketinin cebine sokmaya çalıştı, olmadı; sonra masanın üzerine koymaya yeltendi, yine olmadı. İşte bu sırada diğer adam, sanki onun sıkıntısını hisset-mişçesine şapkayı sakın, doğal bir şekilde elinden alıverdi. Kayıtsızca yapılmış bu hareketi kaba saba delikanlı çok beğenmişti. "Halden anlıyor" diye düşündü, "Bana epey yardımı dokunacak."

Genç adam, bu iyi ve anlayışlı adamdan etkilenmişti. Bu yüzden adamın kuyruğundan ayrılmıyordu. Düzensiz ve dengesiz hareketler yapıyor, mesela yürürken omuzlarını iki yana sallıyor, bacaklarını denizlerin kabarmasına benzer biçimde yana açıyordu. Geniş odalar sallapati yürüyüşüne dar geliyordu sanki; geniş omuzlan kapılara çarparak alçak şömine setlerinin üzerindeki süslü eşyaları devirecek diye korkuyordu. Bu cicili bicili eşyalar arasında sakınmak için kendini bir o yana bir bu yana atıyor, kafasındaki tehlikeyi abartıyordu. Kuyruklu bir piyanoyla, üzerinde kitaplar yığılı bir masanın arasındaki boşlukta yarım düzine insan rahatlıkla yürüyebilirdi ama o her şeye rağmen bu aradan geçmeye çalışırken korkudan ürperdi. Ağır kolları gevşek biçimde sallanıyordu. Kollarını, ellerini nereye koyacağını bilemiyordu. Beynini kuşatan kuruntuları yüzünden

kollarından birinin, masanın üstündeki kitaplara sürüneceği endişesine kapılınca, ürkmüş bir at gibi silkinip öteye kaçtı. Kaçtı kaçmasına ya az daha piyanonun oturağına çarpacaktı. Diğer adamın önünde rahat yürüyüşüne baktı ve ilk kez, kendi yürüyüşünün diğer erkeklerin yürüyüşünden başka, çok başka olduğunu fark etti. Bu kadar beceriksizce yürüyüşünden dolayı içinde utançtan doğan anlık bir acı duydu. Alnından boncuk boncuk ter aktı; durdu ve yağız yüzündeki terleri mendiliyle sildi. Şakacı cümleciklerle heyecanını gizlemeye çalışarak, "Hop dedik Arthur, evladım," dedi, "Birdenbire bu kadarı da fazla. Bırak da biraz kendimi toparlayayım. Biliyorsun, ben gelmek istemedim, sonra senin-kiler de beni görmeye pek hevesli değiller sanırım."

Aldığı cevap onu iyice rahatlattı: "Bunun için üzölme; bizden korkmana gerek yok. Sade insanlarız biz. Bana mektup gelmiş, bakmam gerek. "

Arthur, bunları söyledikten sonra masaya döndü, zarfı yırtarak açtı ve okumaya başladı; böylelikle yabancıya kendini toparlaması için fırsat vermiş oluyordu. Yabancı bu eylemi anladı ve takdir etti. Alnını silip kuruladı; gözlerinde, bir tuzak hissederek korkan vahşi hayvanlarıinki gibi bir ifade bulunmasına rağmen sakin bir yüzle çevresine göz gezdirdi. Olabilecek durumlara karşı içinde bir kuruntu vardı, ne yapması gerektiğini bilmiyordu, acemice yürüdüğünün, ayaklarının kendini beceriksizce taşıdığının farkındaydı ve bütün nitelikleriyle organlarının da aynı duruma düşmüş olmasından korkuyordu. Son derece duyarlıydı, ümitsizliğe kapılacak kadar da kendi durumunu düşünüyordu; diğerinin

ona yazdığı mektup üzerinden, gizliden gizliye attığı alaycı bakış bir hançer gibi yaka yaka ta içine işledi. Bu bakışı görmüş, ama hiç belli etmemişti; çünkü hayatta öğrendiği şeyler arasında disiplin de vardı, üstelik bu hançer darbesi gibi bakış gururuna da dokunmuştu. Buraya geldiği için kendine kızdı, ama aynı anda azimle, ne olursa olsun, başına ne gelirse gelsin karşılaşp alt etme kararını verdi. Yüz çizgileri sertleşti, gözlerinde savaş ruhunun pırıltısı şimşeklendi. Keskin gözleriyle çevresine umursamayan bir tavırla baktı; evin içindeki güzelliklerin bütün ayrıntılarını beynine kazıyordu. Görüş açısındaki hiçbir şey kaçmıyordu bu şahin gözlerden. Güzellikten etkilenen bir insandı delikanlı, bu duyarlılığının sonucu olarak da, güzelliğe karşılık veren bir yaradılıştaydı; burada ise onun duyarlılığını harekete geçirecek birçok neden vardı. Gözleri yağlı boya bir tabloya takıldı. Fırtınalı bir denizden koparak, ileri çıkmış bir kayanın üstünde patlayıp kırılan köpüklü dalgalar; göğü kaplayan, al-çalmış fırtına tablosuydu bu. Bulutların ve kırılan dalgalar dizisinin dışında, güvertesindeki bütün ayrıntılar görülebilecek şekilde orsasına yatmış bir kılavuz yelkenli, gurup renklerine bürünmüş fırtınalı bir göğe doğru baş vermiş gidiyordu. Burada karşı konulmaz, çekici bir güzellik vardı. Beceriksiz yürüyüşünü unuttu, resme yaklaştı, iyice yaklaştı. Güzellik tuvalin üzerinden uçup gitti. Yabancıнын şaşkınlığı yüzünden okunuyordu. Kendisine acemice yapılmış gibi gelen yağlı boya resme uzun uzun bakıp ilerledi. Bütün güzellik tuvalin üzerinde yeniden belirdi. Tablonun yanından ayrılırken "Aldatan bir resim" diye düşündü ve edinmekte olduğu sayısız izlenimler kalabalığı arasında bile, bu kadar güzelliğin aldatmak uğruna feda edilişinden ötürü içinde kabaran bir öfkenin kendini

dürtük-lediğini duyabildi. Yağlı boya resimden anlamazdı. O, ister yakından, ister uzaktan bakılsın, her zaman için kesin ve belirli kalan renklere, taş basması resimlere alışık büyümüştü. Gerçi dükkanların vitrinlerinde yağlı boya resimler görmüştü ama vitrinlerin camları, istekli gözlerini fazla yaklaştırmasını engelledi.

Mektubu okumakta olan arkadaşına baktı ve masanın üzerindeki kitaplara gözleri ilişti. Gözlerinde birden büyük bir istek ve arzu belirdi; tıpkı çok açlık çeken bir insanın, yiyecek gördüğünde gözlerinde beliren istek ve özlem gibi. Omuzlarını bir sağa bir sola yalpalatan büyük bir kuvvetin etkisiyle atılmış iri bir adım, onu masanın yanına ulaştırıverdi. Kitapları büyük bir sevgiyle eline almaya başladı. İsimlerine, yazarlarının adlarına baktı, ciltleri elleriyle, gözleriyle okşayarak içlerinden parçalar okudu ve birden, vaktiyle okuduğu bir kitabı tanıdı. Geri kalanlara gelince, onlar yabancı birtakım kitaplar, tanımadığı birtakım yazarlardı. Kitabı değiştirip, bir Swinburne cildini eline aldı ve neredede olduğunu unutup, yüzü alev alev yanarak, gözünü kırpmadan okumaya başladı. Yazarın adına bakmak için, okuduğu sayfaya işaret parmağını koyarak kitabı iki kere kapadı. Swinburne! Bu adı anımsayacaktı. Arkadaşının da çevreye ve olaylara hâkim olmayı başaran gözleri vardı, şüphesiz onun yüzünün kızarışını, gözlerindeki çakmak çakmak pırıltıyı görmüştü. Peki ama kimdi bu Swinburne? Şairlerin çoğu gibi, o da yüz yıl kadar önce ölmüş müydü? Yoksa hala yaşıyor ve yazıyor muydu? Tekrar baş sayfaya döndü. Evet, daha başka kitaplar da yazmış; eh o da ertesi sabah ilk iş olarak kalkar bir halk kütüphanesine

gider, Swinburne'un eserlerinden birkaç tanesini almaya bakardı.

Tekrar kitabı okumaya daldı ve hem kendini hem de çevresini unuttu. Dolayısıyla odaya genç bir kadının girdiğine dikkat edememişti. Bunu ilk defa, Arthur'un,"Ruth, bu Mister Eden" diyen sesini duyduğu zaman fark etti.

Delikanlı işaret parmağının üzerine kitabı kapattı, daha geriye bile dönmeden, bu yepyeni durumun, kızın yarattığı değil, kızın ağabeyinin sözlerinin yarattığı etkiyle heyecanlandı. Delikanlı, o kaslı bedenin altında, titreşim halindeki bir duyarlık kitlesi gibiydi. Dış dünyadan aklına ufacık bir etkinin çarpmasıyla birlikte, düşünceleri, beğenileri ve heyecanları, yayılan bir alev gibi sıçrayıp, oynamaya başladı. Olağanüstü denecek derecede algılara cevap verme yeteneği vardı, diğer yandan son derece gergin hayal gücü, olaylar arasında benzerlik ve ayrılık bağlantıları kurarak daima çalışır haldeydi. Onu bütün yaşamı boyunca ya "Eden", ya "Martin Eden", ya da sadece "Martin" diye çağırırlardı, bu yüzden onu heyecanlandıran şey, "Mister Eden" diye çağırılmasıydı. "Mister!" içinden, bunu mutlaka birisine söylüyorlar diye geçirirdi. Kafasının içi bir anda, fotoğraf makinelerinde filmin bulunduğu karanlık bölüme döndü ve kendi hayatından, ocak ağızlarıyla boş kasalara, kovboy kamplarıyla kumsallara, hapishanelerle içki alemlerine, bulaşıcı hastalıklara özgü hastanelerle dar ve pis sokaklara ait resimleri beyninin çevresine sıralanmış bir halde gördü; bu

çağrışımları birbirine bağlayan bağ da bütün bu anılar içinde kendi adının söyleniş şekliydi.

Sonra döndü ve kızı gördü. Onu görür görmez de kafasının içindeki hastalıklı karmaşıklık bir anda yok oldu. İri, mavi, Tanrılarınkine benzeyen gözleri, gür altın gibi saçları olan, soluk benizli, ruh gibi bir yaratıktı kız. Elbisesinin de kendisi kadar güzel oluşu dışında, kızın nasıl giyindiğini fark etmemişti. Onu, bir sap üzerindeki soluk, altından yapılmış bir çiçeğe benzetti. Hayır, o bir ruhtu, bir tanrısal varlık, bir kraliçeydi; böylesine anlamlı bir güzellik bu dünyaya ait olamazdı. Belki de kitaplar haklıydı ve hayatın yüksek derecelerinde onun gibi birçok kadın vardı. Bu kız, şu Swinburne adlı herifin şarkılarına pekala girebilirdi. Belki de, şurada masanın üstünde duran kitaptaki Ise-ult adlı kızı betimlerken Swinburne'un kafasında böyle bir tip vardı. Genç adamın kafasında bütün bu görüş, duyuş ve düşünüşlerin bir araya toplanması bir anda oluvermişti. Delikanlının içinde bulunduğu 'gerçek dünyada' duraksama yoktu. Kızın sağ elinin kendi eline doğru uzandığını gördü; kız, delikanlının elini bir erkek gibi, içtenlikle sıkarken, gözlerinin derinliklerine anlamlı bir bakış fırlattı. Halbuki genç adamın tanıdığı kadınlar böyle el sıkışmazlardı. Doğrusu, çoğu el de sıkmazdı. Kadınlarla çeşitli şekillerde kurduğu dostluklara dair çağrışımlar ve hayaller seli zihnine hücum etti; bu sel bir bataklık halini alacağa benziyordu. Ama o, bunları silkip bir kenara attı ve kıza baktı. Bu zamana değin böyle bir kadın görmemişti. Onun tanıdığı kadınlar! O anda genç adamın tanımış olduğu kadınlar, bu şirin kızın iki yanında

sıralanıverdiler. Biran için kendini bir portre resim galerisinin içinde ayakta duruyor buldu; galerinin tam ortasında, çevresinde bir sürü kadın portresi bulunmasına rağmen kız duruyordu ve ölçü yine o olmak üzere bütün bu portrelerin, şöyle bir bakışta tartılıp ölçülmesi gerekiyordu. Fabrikalarda çalışan işçi kızların zayıf, hastalıklı yüzleri, Market sokağının güneyindeki, sırnaşık budala, kavgacı, gürültücü kızlar gözünün önüne geldi. Gördükleri arasında kovboy kamplarında çalışan kadınlarla, Eski Meksiko'nun tütün içen esmer kadınları da vardı. Bunlar arasına ince topuklu terlikleri üzerinde kısa adımlarla yürüyen, taşbebek örneği Japon kadınları; Güney Denizi adalarının kahverengi derili, başları çiçekten taçlarla süslü kadınları, Asya'nın zarif yüzlü bir çöküşün damgasını taşıyan kadınları katılıyor ve bu hayaller topluluğunu çoğaltıyordu. Bütün bu görüntüleri, kaba, garip şekillerle dolu, dehşet verici bir kabusun içinden çıkan birtakım hayaller kapladı. Whi techapel kaldırımlarının, saç başı birbirine karışmış, biçimsiz, çirkin, karmakarışık yaratıkları, genelevlerin içki küpüne dönmüş kaltakları ve koskoca cehennemin, birer dişi kılığına bürünmüş, çirkin ağızlarıyla denizci yiyerek beslenen diğer pis kuşları, rıhtımlardaki kavgalar, insanlığın içine düştüğü çukuru kaplayan yapışkan, çamurlu, köpüklü pislik.

Kız:

— Oturmaz mısınız, Mr. Eden? diyordu.

Martin Eden

— Arthur, anlattığından beri hep sizinle tanışmayı bekliyordum. Büyük cesaret göstermişsiniz. Delikanlı,

kızın söylediklerine itiraz ediyormuşça-sına elini sallayarak, mırıltıyla, yaptığıının hiç de önemli bir şey olmadığını, bunu herkesin yapabileceğini söyledi.

Kız, genç adamın salladığı elinin üstünün, deri parçalarının kopmasından meydana gelmiş, yeni iyileşmekte olan yara izleriyle kaplı bulunduğunu gördü, gevşek bir şekilde sarkan öbür ele bakınca, onun da aynı durumda olduğunu fark etti. Seri, eleştirel bir bakışla, aynı zamanda çenesinde de bir yara izinin bulunduğunu, bir başka yara izinin alına dökülen perçemlerin altından sırttığını, bir üçüncüsünün ise boynundan aşağı doğru inip, kolalı yakasının altında kaybolduğunu gözlemledi. Yakanın yağız boyuna sürtünmesinden oluşan kırmızı renkli çizgiyi görünce, gülmemek için kendini zor tuttu. Delikanlının sert yakalı gömleğe alışık olmadığı belliydi. Aynı şekilde, bir kadın gözüyle, delikanlının giydiği elbiseye, elbisenin ucuz ve estetikten yoksun dikişine, ceketin iki omuz arasında yaptığı pota, kollarda, şişkin kaslarını gösteren kırıışıklara da dikkat etti. Delikanlı elini, kolunu sallayıp, yaptığıının önemli bir iş olmadığını mırıldanırken, bir yandan da kızın iradesine boyun eğerek, bir sandalyeye ilismeye çalışıyordu. Kızın oturuşundaki rahatlığa hayran oldu ve kızın tam karşısındaki bir sandalyeye kendini attı; davranışlarının kaba olduğunu biliyordu, bu biliş de onu eziyordu. Bu, onun için yepyeni bir tecrübeydi. Şimdiye kadar, bütün ömrü boyunca, ince mi, yoksa kaba mı olduğunu fark etmemişti. Kendine ait bu çeşit düşünceler kafasında hiç yer almamıştı. Ellerinden ötürü büyük bir endişe duyarak, sandalyenin

kenarına sakince ilişti. Kendini bir kadının o soluk hayaliyle yapayalnız odanın ortasında kaybolmuş hissetti. Ne içki ısmarlayabileceği bir barmen, ne köşe başına bir kutu konserve bira almaya gönderecek bir çocuk, ne de bu toplumsal sıvı sayesinde bir arkadaşlığın tatlı tatlı akmasına olanak vardı. Kız:

— Boynunuzdaki şu yara izi, Mr.Eden," diyordu. Nasıl oldu? Eminim bir macerada olmuştur. Delikanlı kuruyan dudaklarını diliyle ıslatıp, gırtladı temizleyerek:

— Meksikalının biri bıçağıyla yaptı, bayan, diye cevap verdi. Bir kavga işte. Ben bıçağı elinden aldıktan sonra da burnumu ısırp koparmaya kalktı.

Olayı sadeleştirerek ve sıradan bir şekle büründürerek anlatırken gözlerinde, Salina Cruz'daki o sıcak, yıldızlı gecenin hayali canlandı. Beyaz bir çizgi halinde uzanan kumsal, limandaki şeker yüklü vapurların ışıkları, sarhoş denizcilerin uzaktan duyulan naraları, itişip kakışan hamallar, Meksikalının suratında alev alev yanan öfke, yıldızların ışığı altında bir hayvanın-ki gibi pırıldayan gözler, çeliğin boynunda bıraktığı acıyla birlikte boşanan kan, birbirine kenetlenmiş, kumları savurarak yuvarlanıp duran iki vücut: Onun vücuduyla Meksikalının vücudu ve ta ötelerden bir yerden gelen yumuşak, tatlı bir gitar sesi. Tablo işte böyleydi; delikanlı kendi kendine: "Acaba duvardaki yelkenli resmini yapan, bu tabloyu da yapabilir miydi" diye sorarken, o anısının heyecanıyla ürperdi. Beyaz kumsal, yıldızlar ve şeker yüklü vapurların ışıkları ne muhteşem görünürdü diye

düşündü; sonra bir de kumsalın ortasında, kavgacıları çevreleyen, bir araya toplanmış siyah bedenler. Resimde bıçağın da yer almasına karar verdi. Yıldızların ışığı altında, şöyle, pırıl pırıl haliyle çok da güzel dururdu hani. Ama sözleri arasına bütün bunlara dair tek kelime karıştırmadı. "Burnumu ısırp koparmaya kalktı," diye bitirdi sözünü. Kız, uzaklardan geliyormuş gibi zayıf bir sesle:

— Oh, dedi.

Kızın hisli yüzündeki şaşkınlık ifadesi de delikanlının gözünden kaçmadı. Kendi de şaşırdı. Sıkıntıdan doğan bir kırmızılık güneşte yanmış yanaklarında belli belirsiz parladı. Ne var ki bu sıkıntı ona, gemi ocağının açık ağzından çıkan sıcaklığın yanaklarını yaktığı zamanki kadar şiddetle yakıyor gibi geldi. Böyle kavgalı bıçaklı pis şeylerin, bir hanımefendiyle yapılan konuşmaya uygun düşmeyen konular olduğu besbelliydi. Kitaplardaki yaşayış şekilleri, onunkine benzemeyen kişiler, böyle şeyler anlatmıyorlardı. Belki de böyle şeylerden haberleri bile yoktu onların.

Epeydir açmaya çalıştıkları konuşmada anlık bir duraklama oldu. Sonra kız bir deneme daha yaparak, delikanlının yanağındaki yara izini sordu. Daha kız sorusunu sorarken, genç adam, kızın kendisini konuşturmaya çalıştığını anladı ve bundan kaçınarak, kızı konuşturmaya karar verdi. Elini yanağına götürerek:

— Sadece bir kaza, dedi. Bir gece, park gibi bir yerde demir üstünde yatarken şiddetli bir fırtınaya tutulduk, direk halatları kurtuldu, arkasından da palanga.

Direk tel halattandı, bir yılan gibi kıvrılarak sağı sola vuruyordu. Bütün çalışanlar, onu yakalamaya çalışıyordu, ben atıldım üstüne ve çarpıldım işte.

Kız, delikanlının konuşmasından bir şey anlamamıştı ama bu defa anlamış gibi yaparak, — Oh, dedi.

Bir yandan da kendisine yabancı bir dil gibi gelen bu konuşmada geçen, "halat" ne acaba, "çarpılmak" ne demek diye kendi kendine sordu. Delikanlı planını uygulamak amacıyla: — Şu Swaynborn, diye söze başladı.

— Kim?

Genç adam, aynı yanlış söyleyişle:

— Svwaynbörn, diye tekrarladı. Kız,

— Swinborn, diye düzeltti.

Delikanlı, yanakları yeniden yanmaya başlayarak:

— Evet, o herif, diye mırıldandı. Öleli ne kadar oldu?

Kız, ona merakla bakarak:

— Vallahi, öldüğünü duymamıştım. Nerede tanışmıştınız? diye sordu. Delikanlı yanıt olarak:

— Hiç gözümle görmedim onu, Ama tam siz içeri girmeden önce, şu masanın üstündeki kitaptan onun bazı şiirlerini okuyordum. Nasıl buluyorsun şiirini?

Böylece kız, onun ortaya attığı konu üzerinde rahatça konuşmaya başladı. Delikanlı da kendini daha rahat hissetti, sandalyenin ucundan, geriye doğru hafifçe yerleşti; sanki sandalye altından kaçacak da, onu üstünden yere fırlatacakmış gibi, sımsıkı yakalamıştı. Kızı durmaksızın konuşturmayı başarmıştı. Kız konuşurken, delikanlı da, onun o güzel kafacığından bu kadar bilginin nasıl çıkabildiğine şaşırıp, bir yandan yüzünün soluk güzelliğini içine sindirerek onu takip etmeye çalışıyordu. Kızın dudaklarından acele acele dökülen, alışık olmadığı kelimeler ve kendi zihnine yabancı gelen eleştiri cümlecikleriyle düşünüş şekillerinden sıkılmasına rağmen takip etti. Bu, onun zihninde kamçı etkisi yarattı. Zihni bu kamçının etkisiyle yanmaya başladı. Burada aydın bir hayat var işte, diye düşündü; kendisinin, varlığını hiçbir zaman hayal edemediği bir güzellik, bir sıcaklık, bir olağanüstülük vardı. Kız, adeta delikanlının hayal gücüne kanat takmıştı. Delikanlının gözlerinin önünde, uzaktan belli belirsiz birer hayal şeklinde ve olduklarından daha büyük görünen dev gibi, aşk ve roman kahramanlarının, üzerinde şekillendiği, yine üzerinde, bir kadın uğruna girişilen soluk benizli bir kadın, bir altından çiçek uğruna girişilen, kahramanca işlerin yer aldığı parlak yelkenler açıldı. O, sallanan, titreyen hayal arasından, tıpkı bir serabın arasından bakıyormuş gibi, orada oturmuş, sanattan, edebiyattan söz eden kadına baktı. Bir yandan da dinliyordu, ama bakışlarının sabitleş-tiğinin ya da yaratılışının esas itibarıyla erkekçe olan her yönünün, bakışlarında ışıldadığı gerçeğini fark etmeksizin bakmaya da devam ediyordu.

Kız, erkekler hakkında az şey bilmesine rağmen, bir dişi olarak, onun yanıp tutuşan gözlerinin farkındaydı.

Şimdiye kadar hiçbir erkek ona böyle bakmamıştı; bu bakış, onu rahatsız etmişti. Konuşurken kekelemeye ve duraklamaya başladı. Düşünceleri yönünü kaybetmişti. Erkek, ona korku veriyordu, ama yine de kendisine böyle bakılmasından garip bir hoşlanma duyuyordu. Aldığı eğitim onu tehlikelere, kötülüklere, hilelere, bilinmeyen aldatmacalara karşı uyardı. Diğer yandan bu kapalı sınıfa, başka dünyaya ait; ellerinin yırtılmış olmasına, gırtlığındaki alışık olmadığı ketenin meydana getirdiği parçalanmadan doğan kırmızı bir çizgi bulunmasına rağmen onu tanımak istedi. Bütün halinden, kaba bir hayat içinde kirlenip pislendiği belli olan, inceliksiz, kaba delikanlıyı tanımaya, ona ulaşmaya teşvik eden içgüdüleri, tiz sesleriyle varlığının içinde titreşimler yarattı. Kendisi ise temizdi, bu temizlik isyan ediyordu; ama kadındı, üstelik kadınlık paradoksunu daha yeni yeni öğrenmeye başlıyordu. — Dediğim gibi, ne diyordum, ben?

Birden durdu ve kendi haline neşeyle güldü.
Delikanlı:

— Diyordun ki, bu Swinburne büyük bir şair olamamış, çünkü işte burada kalmıştınız, Miss, diye konuşurken, kızın kahkahasıyla birlikte, aniden, omurgasının içinde birtakım aç, tatlı, minik titreyişler aşağı yukarı inip çıkıyormuş gibi geldi ona. Genç adam, gümüş gibi kahkahası var, diye düşündü kendi kendine, çın çın öten gümüş çanlar gibi; o anda, bir an için, uzak bir ülkeye götürüldü; burada pembe kiraz çiçekleri altında bir sigara yakmış, göğesini baş veren pagodanın,

saz sandaletli rahiplerin Allah'a çağıran çanlarını dinliyordu.

Kız:

— Evet, teşekkür ederim, dedi. Swinburne başarılı olamamıştır, çünkü her şey bir yana, o, kabadır. Şiirlerinden birçoğunun okunmaması gerekir. Gerçekten büyük şairlerin her dizesi, güzel gerçeklerle doludur ve insanlığın yüce, asil olan taraflarına değinir. Onların hiçbir dizesi atılamaz; bu, dünyayı fakirleştirmek olur. Delikanlı aceleyle:

— Halbuki, bana çok hoş geldi, dedi. Şu okuduğum ufak şiir... Onun böyle bir alçak olduğunu hiç bilmiyordum. Bu diğer kitaplarında da bellidir.

Kız, sesinde ciddiyetten gelen sert ve emir veren bir eda ile:

— Okuduğunuz kitapta, atılacak bir sürü dizesi vardır, dedi.

Delikanlı:

— Herhalde görmemişim onları. Benim okuduğum, o gerçek güzellerdendi. Baştan aşağı aydınlıktı, ay gibi parlıyordu, güneş gibi ta içime işledi ışığı, içimi aydınlattı. Bana böyle geldi işte, herhalde bu şiir dalgasından pek çıkmıyorum ben, Miss.

Hata işlemiş bir çocuk gibi sustu. Mahcup olmuştu, söz söyleme yetersizliğinin acı acı farkındaydı. Okuduğu şeyde, hayatın büyüklüğünü ve sıcaklığını duymuştu, ama konuşması yetersizdi. Duyduğunu ifade edemiyordu, kendini, karanlık bir gecede, bilmediği bir gemide, alışık olmadığı tayfa halatlarının arasında el yordamıyla dönen bir gemiciye benzetti. Öyle olsun diye karar verdi, bu yeni dünyaya alışmak, ona kalmış bir şeydi. İsteddiği zaman yöntemini öğrenemediği hiçbir şey görmemişti daha; işte şimdi, içindekileri kızın anlayacağı gibi anlatmayı öğrenmek istemesi için de uygun zamandı. 'Kız', onun ufku üzerinde gittikçe büyüyüp, irileşiyordu. — Longfellow'a gelince, dedi kız.

— Evet, okudum onu, diye atıldı genç adam, ona kendisinin bütün bütün bir ahmak olmadığını anlatmak arzusuyla ve sanki gösteriş yapması, kitaplar hakkındaki minicik bilgisini elinden geldiği kadar ortaya dökmesi için birisi dürtmüş gibi sözü kesti.

— The Psalm of Life'i, 'Excelsior'u, sonra... Galiba hepsi bu kadar.

Kız onaylar gibi başını salladı ve gülümsedi, o da bu gülümsemede bir hoşgörü, acırcasına bir hoşgörü bulunduğunu hissetti. Böyle gösteriş yapmaya kalkışmakla aptallık etmişti. Şu Longfellow denilen herifin herhalde daha sayısız şiir kitapları olmalıydı.

— Lafınıza bu şekilde burnumu soktuğum için affedin, Miss. Sorunun aslı şu ki, galiba ben bu gibi şeyler hakkında hiçbir şey bilmiyorum. Benim sınıfıma

göre değil bunlar. Ama benim sınıfıma sokacağım onları. Bu sözlerde adeta bir tehdit havası vardı. Sesi kararlı, gözleri alev alevdi, yüz hatları gerilmişti. Kıza, sanki delikanlının çenesinin köşesi değişmiş gibi geldi; çenesinin çıkıntısı, hiç de hoş olmayan, saldırgan bir şekil almıştı. Aynı anda da, engin bir mertlik dalgası sanki delikanlıdan taşıp, ona çarpar gibi oldu. Bir kahkahayla:

— Sınıfınıza sokacağınızı sanırım, diye bitirdi sözünü, kız. Çok kuvvetlisiniz. üzerinden zinde bir güç ve sağlık akan bakışları, güneşten bronzlaşmış, hemen hemen bir boğanınki kadar kalın ve sert olan adaleli boyuna takıldı. Delikanlı orada, öyle mahcubiyetten kızarmış, kendi halinde oturmasına rağmen, bir şeyin yine kendisini ona doğru çektiğini hissetti. Kafasına hücum eden edebe aykırı bir düşünceyle afalladı. Öyle geldi ki, sanki iki elini bu boynuna koysa, ondaki bütün kuvvet kendisine akacak. Bu düşünce onu sersemletti. Bu, ona, sanki yaradılışında var olan bir ahlak bozukluğunun açık-lanışı gibi geldi, üstelik kuvvet, onun için iğrenç, kaba bir şeydi. Adaleli vücutlar hakkında ideali öteden beri kırılır dökülür bir incelik oluşturmuştu. Bu düşünce, kafasını yine de bırakmadı. Ellerini bu güneşte yanmış boyuna koymayı arzulayabilmiş olması onu dehşete düşürmüştü.

Kendisi yeterince gürbüz değildi, vücudunun, kafasının kuvvete ihtiyacı vardı. Ama o, bunu bilmiyordu. Bildiğe tek şey, şimdiye kadar hiçbir erkeğin, kendisini, korkunç konuşmasıyla zaman zaman sarsan, bu erkek kadar etkileyememiş olduğuydu.

Delikanlı:

— Evet, dedi, hiçbir hastalığım yok. İş zora geldi mi, hurda demiri bile hazmederim. Ama şu anda hazımsızlığım var. Şu anlattıklarınızın çoğunu hazmedemiyorum. Yani, öyle alışmamışım. Kitapları, şiirleri severim ben, hem ne zaman vakit bulduysam okudum, doğal olarak hiçbir zaman kafamı onlar üzerinde sizin gibi çalıştırmadım. Onlardan bahsedemeyişimin sebebi de bu zaten. Tıpkı, yabancı bir denizde akıntıya kapılmış, elinde harita, pergel bulunmayan bir denizci gibiyim, işte şimdi gerekli eşyalarımı almak istiyorum. Belki beni, siz düzeltirsiniz. Bütün bu anlattıklarınızı nasıl öğrendiniz siz? Kız:

— Okula giderek ve çalışarak, diye yanıtladı.

— Çocukken okula gitmiştim ben, diye öbürü itiraza yeltendi.

— Evet; ama ben lise, kursları ve üniversite demek istedim.

Genç adam içten bir şaşkınlıkla sordu:

— Siz üniversiteye gittiniz mi?

O anda kızın kendisinden milyonlarca mil uzaklaştığını hissetmişti.

— Bazı özel İngilizce kurslarına devam ediyorum.

Genç, İngilizce'nin de ne demek olduğunu bilmiyordu, ama aklından onu da cehalet hanesine

kaydedip geçti. — üniversiteye gitmek için ne kadar çalışmam lazım? diye sordu.

Kız, onun öğrenme arzusunu destekleyerek:

— Bu, sizin şimdiye kadar görmüş olduğunuza eğitime bağlı, dedi.

— Liseye gitmediniz mi? Gitmemişsinizdir tabi. Ortaokul bitirdiniz mi peki? Genç adam:

— Bitirmeme iki yıl kala bıraktım, diye yanıt verdi. Ama okulda daima şerefli bir yerim vardı. Yine böbürlendiği için, kendi kendine kızdı, hırsından sandalyenin kollarını öyle bir sıktı ki, bütün parmaklarının uçları sızladı. Kızgınlıktan çıldırdığı sırada odaya bir kadının girdiğini fark etti. Kızın sandalyesinden kalkıp, yeni gelene doğru sekerek gittiğini gördü. Kızla yeni gelen bayan öpüştüler ve kollarını birbirlerinin bellerine dolayarak ona doğru ilerlediler. Annesi bu olmalı, diye düşündü. Sarışın, uzun boylu, alımlı ve güzel bir kadındı. Elbisesi de tam böyle bir evde bulmayı umduğu cinstendi. Gözleri bu elbisenin zarif çizgileriyle mest oldu. Kadın ve elbisesi ona, sahnede gördüğü kadınları hatırlattı. Sonra, Londra tiyatrolarına giren böyle muhteşem hanımlar ve elbiseler gördüğünü, kapıda durmuş onları seyrederken, polislerin kendisini, kapının dışına, çiseleyen yağmura doğru ittiğini anımsadı. Ardından, zihni bir sıçrayışta, Yokohama'daki Grand Hotel'e atladı, burada da, kaldırım kenarlarında böyle gösterişli hanımlar görmüştü. Sonra Yokohama kenti ve limanı, binlerce resim, gözlerinin önünde yanıp sönmeye başladı. Çabucak bu anıları bırakıp oraya

döndü. Tanıştırılmak için ayağa kalkması gerektiğini biliyordu; büyük bir acı duyuyormuş gibi sıkılarak doğruldu ve dizleri çıkmış, çuval gibi pantolonu, gülünç bir şekilde sarkan kolları, kendisini bekleyen büyük sınavın sıkıntısından gerilmiş yüzüyle orada dikildi.

II

Böyle zengin ve düzenli evlerde nasıl davranacağını bilemiyordu. Bu yüzden de kabuslarıyla birlikte yemek odasına geçti. Yemek odasına geçerken duruşlar, sendeleyişler; silkinip, ileri atılışlar arasında karmaşa yaşıyor, hareket etmesi bazen olanaksızlaşıyordu. Sonunda başardı ve kızın hemen yanına oturdu. Çatal ve bıçak dizleri gözlerini korkuttu. Bunlar bilinmeyen tehlikelere işaret ediyordu, kısa bir süre büyülenmiş gibi baktı; bunların göz kamaştırıcı görünüşleri beyinde desen halini aldı, bu desen üzerinde yarım güverte şekli oluştu ve hayaller birbirini kovalamaya başladı. Bu hayallerde o ve arkadaşları kınlarından çıkardıkları kılıçlarla kesip, parmaklarıyla tutarak, tuzlanmış sığır eti yiyorlar, alüminyum tabaklar içindeki bezelye çorbalarına dövme demirden yapılmış kaşıklarını daldırıyorlardı. Burun delikleri sığır etinin kesif kokusunu duyarken, kulaklarında da kereste gıcırtiları ve bölmelerin çıkardığı iniltili sesler yankılanıyor, yemek yiyenlerin gürültülü konuşmaları boşlukta yankılar yapıyordu. Onların yemek yiyişlerine bakıp birer domuz gibi yediklerine karar verdi. Burada dikkatli olması

lazımdı. Fazla ses çıkarmamalıydı. Bunu kafasından bir an olsun çıkarmayacaktı.

Yemek odasındaki masaya göz gezdirdi. Tam karşısında Arthur, onun yanında kardeşi Norman oturuyordu. Bu iki erkeğin kızın kardeşleri olduklarını anımsadı ve kalbi onlara karşı sıcak duygularla doldu. Bu ailenin bireyleri nasıl da seviyorlardı birbirlerini! O an aklından kızın kardeşlerini karşılama öpücüğü geçti. Ana kızın kollan birbirinin beline sarılı, kendisine doğru gelişleri bir anlık bir hayal halinde yanıp sö-nüverdi. Kendi dünyasında anneler, babalarla çocuklar arasında böyle sevgi gösterilerine yer yoktu. Bu, ancak yukarıdaki dünyada ulaşılabilen bir yücelmişlik gösterisiydi. Bu, o dünyada şimdiye kadar, kısa bir anda görebildiği şeylerin en güzeliydi. Bunu takdir ederken, son derece duygulanmıştı; kalbi bu his ortaklığıyla eriyip yumuşuyordu sanki. Bütün hayatında sevgiye susamıştı. Benliği sevginin özlemini çekmişti. Bu var olmanın organik bir isteğiydi. Ama o yine de bunsuz yapabilmiş ve kendini bu yolda pekiştirmişti. Sevgiye ihtiyacı bulunduğundan haberi olmamıştı. Şimdi de haberi yoktu.

Ona göre sevgi sadece faaliyet halindeydi, yapabilmek, dokunabilmek ve hissedebilmektir. Genç adam, Mr. Morse'un bu yemekte bulunmayışından memnundu. Zaten kızla, kızın annesiyle ve kardeşi Norman ile tanışması yeterince zor olmuştu. Arthur'u ise daha önceden az da olsa tanıyordu. Bir de baba ile de tanışmak ona çok ağır gelecekti; buna emindi. Sanki

hayatında böylesine çaba göstermemiş gibi geldi ona. En büyük güçlükler bile bunun yanında çocuk oynacağı gibi kalırdı. Alnı boncuk boncuk terlemiş, gömleği alışık olmadığı bu kadar çok şeyi birdenbire yapmak için harcadığı çaba yüzünden çıkan terle ıslanmıştı. Şimdiye kadar hiç yemediği bir şekilde yemek yemesi, garip birtakım aletler kullanması, çevresine gizlice bakarak her yeni şeyi nasıl becereceğini öğrenmesi, anlayışı üzerine bir sel gibi akmakta olan etkileri alması ve onları zihninde açıklayıp, sıraya koyması gerekiyordu. Kıza karşı duyduğu ve kendisini boğucu, sancılı bir huzursuzluk şeklinde rahatsız eden özlemin farkında olmak; kızın yürüdüğü bu hayat katındaki yürüyüşe adım uydurmak arzusunun dürtüşünü duymak ve zihnini, ona nasıl ulaşacağına dair düşünce ve belirsiz planlar içinde hiç durmadan dolaştırmak... Ayrıca, sırf hangi çatalın, hangi bıçağın ne vakit kullanılacağını kestirebilmek amacıyla gizliden gizliye attığı bakışla, karşısında oturan Nor-man'a veya başka birisine ulaştığında, onun özelliklerini zihni hemen yakalıyor ve bu özellikleri değerlendirmeye, bunların ne olduğunu hep kızla kıyaslayarak sezmeye çabalıyordu. Konuşması, kendine söylenen, ortada dolaşan konuşmaları duyması, devamlı olarak gem vurmak zorunda bulunduğu düzensiz konuşmaya eğik diline rağmen gerektiği zaman cevap vermesi de lazımdı. Bunca sıkıntısına rağmen kafasındaki karışıklıkları arttıran bir de uşak vardı; ortaya halledilmesi lazım gelen birtakım bilmeceler, kelime oyunları çıkaran ve uğursuz bir sfenks gibi, devamlı tehlike halinde sessiz sedasız omzunun üzerinde beliren uşak. Sofrada, el taslarının ne işe yaradığını düşünerek, bütün yemek boyunca huzursuz oldu.

Hayata dair düşüncelerini derinden etkileyen, sarsan, aynı zamanda da en üstünde yer alan bu kişilere nasıl davranması gerektiği sorununu nasıl aşacaktı? Durmadan, endişe içinde bu sorunu çözmeye çalıştı. Kendini olduğundan başka türlü göstermesi, rol yapması şeklinde korkunç fikirler geliyordu aklına; bunlardan daha da korkunç olan ve onu gülünç duruma düşüreceğini bildiği daha korkunç fikirler de geliyordu. Davranışı hakkında bir karara varmaya çalıştığı yemeğin birinci kısmında çok sessiz durmuştu. Bu sessizliği ile bir gün önce eve akşam yemeğine vahşi bir adam getireceğini, korkmalarına sebep bulunmadığını, zira onun çok ilgi çekici bir vahşi olduğunu göreceklerini bildiren Arthur'un, sözlerini yalancı çıkardığını bilmiyordu. Martin Eden, bunu kendiliğinden bilemezdi, şu sırada onun ağabeyinin, bu ağabeyi, tatsız bir kavgadan o kurtardığı halde, kendisine ihanet etmiş olabileceğini aklı alamazdı. Onun içinde o, masaya oturmuş, hem kendini, çevresinde olanların büyüüne kaptırmış, hem de büyük bir sıkıntı içinde kendi uygunsuzluğunu düşünüyordu. İlk kez yemek yemenin sadece fayda amacıyla yerine getirilen bir iş olmadığını anladı. Ne yediğinin farkında değildi. Sadece yemekti işte. Yemek yemenin estetik bir fonksiyon olduğu bu masaya oturmuş, güzelliğe olan aşkını doyuruyordu o. Bu masada bir şeyler yemek aynı zamanda zihni bir çalışmaydı. Düşünceleri harekete gelmişti. Kendisine hiçbir şey anlatmayan, ayrıca kitaplarda gördüğü ve kafalarının çapı yeteri kadar geniş olmadığı için kendi tanıdığı erkekler ve kadınlar arasında hiçbirinin söyleyemeyeceği kelimelerin konuşulduğunu duydu. Bu kelimelerin, bu harika aile bireylerinin dudaklarından gelişi güzel kelimelermiş gibi döküldüğünü gördükçe, zevkten ürperiyordu. Kitaplardaki güzellikler ve

üstün kuvvetler gerçekleşiyordu işte. O, insanın kendi hayallerinin, fantezinin çatlakları arasından dışarı sızarak gerçekleştiğini gördüğü nadir, mutlu anlardan birini yaşıyordu. Şimdiye değin hiç böyle yüksek, lüks, aristokrat bir hayat görmemişti; onun için de dinleyerek, izleyerek, zevk alarak, kıza, "evet, miss," veya "hayır, miss", annesine de "evet, madam" veya "hayır, madam" diye tek heceli kapalı kelimelerle cevap vererek, kendini geri planda tutuyordu. Bir denizci alışkanlığı ile dilinin ucuna gelen, "Evet efendim" ve "Hayır efendim" leri, onun kardeşlerine de söylememek için kendini zorladı. Bunun uygun olmayacağını ve kendi bakımından bir aşağılığın kabulü demek olacağını hissetti, bu ise, eğer kızı tavlayacaksa, hiçbir zaman fayda vermezdi, üstelik gururu da böyle emrediyordu ona. Bir ara içinden, kendi kendine, "Tanrı hakkı için!" diye bağırdı. "Ben de onlar kadar iyiyim işte; gerçi onlar benim bilmediğim bir sürü şey biliyorlar ama ben de öğrenebilirim bunların birkaçını!" Bunun hemen arkasından, kız veya annesi ona, "Mr Eden," diye hitap edince, saldırcı gururunu unuttu, içini bir sıcaklık, bir haz kapladı. O, medeni bir adamdı, yani, kitaplarda okuduğu insanlarla omuz omuza yemek yiyen bir adamdı. Kendisi de bu kitapların içine girmiş, cilt cilt kitap sayfaları içinde bir serüven yaşıyordu.

Arthur'un "hayvan" betimlemesini yalancı çıkarmış, yabani bir vahşiden çok kuzucuk gibi görünmüştü; ancak zihnini bir hareket yolu bulmak için işkencelere sokmaktan kurtulamıyordu. Gerçekte hiç de bir kuzucuk değildi. Böyle ikinci adam gibi geri planda kalmak, yaradılıştaki son derece keskin üstünlük vasfına da asla uymuyordu. Yalnız zorunlu durumlarda konuşuyor, birçok

dilden kelimeleri içine alan sözcük dağarcığında uygun olduklarını bildiği, fakat telaffuz edemeyeceğinden korktuğu kelimeler üzerinde kendi kendine tartışıp anlaşılmayacaklarını veya çiğ ya da kaba düşeceklerini bildiği kelimeleri bir kenara atmaktan ileri gelen duraksamalar ve takılmalar anımsandığında, masaya geldiği zamanki yürüyüşüne benziyordu. Ama o, bütün bu süre içinde kelime seçiminde gösterdiği dikkatin, içindekileri ifade etmesine engel olup, kendisini bön bir duruma soktuğunu da bilerek, bunun ıstırabını çekti, diğer yandan hürriyet aşkı da, tıpkı boynunun, bir yakanın kolalı zincirine isyan edişi gibi bu sınırlamalara isyan ediyordu. Ayrıca, buna daha fazla devam edemeyeceğine de iyice aklı yatmıştı. O, yaradılıştan kuvvetli bir düşünüş ve hassasiyete sahipti ve yaratıcı ruhu, onu sıkıştırarak, sabırsızlanıp duruyordu.

Delikanlı, ifade kazanmak, bir biçim alabilmek için kendini, neredede olduğunu unuttu; eski eski kelimeler dudakları arasından kayıp kurtuldu.

Bir ara, omzunun dibinde sözünü kesip, canını sıkan uşakların kendisine getirdikleri bir şeyi reddederek, kısa ve kuvvetli bir şekilde: "Poh!" dedi.

O anda masadakilerin sinirleri gerildi, hayvanlar gibi kulaklarını kabartmış bekliyorlardı, uşağın yüzünde kendini beğenmişçesine bir memnuniyet ifadesi belirdi, Martin Eden ise, mahcubiyetten yerin dibine geçmişti; ancak kendini çabuk topladı.

— Bu, Kanada dilinde "tamam" demektir, diye açıkladı. Birden ağızından kaçtı. P.a.u. diye yazılır.

Kızın düşünceli ve meraklı gözlerinin, ellerine takıldığını fark etti. Keyfi açıklamada bulunmaya elverişli olduğundan,

— Şu Pasifik posta vapurlarından biriyle gelmiştim de, dedi. Rötör yapmıştı vapur, biz de bu yüzden Puget Sound limanında zenciler gibi çalışmak zorunda kaldık, yük istif ettik, mallar çeşitliydi, bunun ne demek olduğunu bir bilerseniz, işte, deriler böyle yüzüldü.

Buna karşılık kız:

— Oh, bunu sormak istemedim, diye açıkladı. Ellerinizi bedeninize oranla çok küçük görünüyor da. Martin Eden'in yanaklarını ateş bastı. Bunu da, bir başka kusurunun ortaya çıkarılışı olarak kabul etmişti. Önemsemezmiş gibi:

— Evet, dedi, fazla zora gelemeyecek kadar küçüktür ellerim. Kollarım ve omuzlarımla bir katır gibi vurabilirim. Çok kuvvetlidir onlar, adamın çenesine yapıştırdım mı, çeneyle birlikte ellerim de eziliyor. Söylediği şeyden ötürü kendi de memnun olmamıştı. Kendini çok aşağılık buluyordu. Dilini tutamamış, hiç de hoş olmayan şeylerden söz etmişti.

Kız, her ne kadar onun huzursuzluğunun sebebini bilmiyor idiyse de, huzursuz olduğunun farkındaydı ve anlayışlılık göstererek:

— Arthur'u tanımadığınız halde yardım etmekle cesaret göstermişsiniz, dedi. Buna karşılık, Martin Eden,

kızın bu hareketini anlamış ve bir sıcak dalga halinde içinden taşıp gururunu yenen minnettarlıkla, dilinin derbederliğini unutmuştu.

— Bir şey değildi canım, dedi. Hangi herif olsa yapardı bunu başkası için. O sokak çapkınları sürüsü de bela arıyordu, hem Arthur'un da onların keyfine dokunduğu bile yoktu. Sonra kalkıp Arthur'un üstüne yürüdüler, ben de onların üstüne yürüdüm, birkaç tanesine yerleştirdim. İşte ellerimin derisinin bir kısmı, serserilerden birkaçının dişleriyle birlikte orda gitti. Ne olursa olsun, yapıştırırım ben. Gördüm mü böyle... Tam kendi ahlak bozukluğunun çukuruna düşmek üzereyken ve tam, onunla aynı havayı teneffüs etmiş olmasının da para etmeyeceği bir anda, ağzı açık, durakladı. Öyküyü Arthur alıp, feribotta sarhoş serserilerle başından geçen macerayı, Martin Eden'in nasıl yetişip kendisini kurtardığını yirminci kez anlatırken, o, bir başına, kendini nasıl da gülünç duruma soktuğunu düşünüp bu kişilere karşı nasıl davranması gerektiği sorunu üzerinde daha büyük bir azimle çalıştırdı kafasını. Şu ana kadar hiç de başaramamıştı bu işi. O, onların kabilesinden değildi ve onların dilini konu-şamıyordu; sorunu kendi kendine işte böyle koydu. Onların cinsinden olmak için sahtekarlık yapamazdı, maskesi düşerdi sonra, üstelik maske takınmak onun yaradılışına çok uzaktı. Onun iç dünyasında yapmacığa, hileye yer yoktu. Ne olursa olsun, ne ise o olmalıydı. Henüz onlar gibi konuşamıyordu, ama yine de, zamanla konuşacaktı. Buna karar verdi. Ama bu arada da konuşması lazımdı ve bu konuşma, kendi usulünce,

doğal ses tonu biraz daha aşağı perdeden ve onları fazla sarsmayacak bir şekilde olmalıydı. Ayrıca, kendine tanıdık gelmeyen hiçbir şeye, hatta susarak kabul eder gibi görünmek suretiyle bile bildiğini iddiaya kalkışmayacaktı. Bu kararını uygulamak amacıyla, kızın erkek kardeşleri üniversite işlerinden konuşurlarken, birçok defalar "trig" kelimesini kullanınca, Martin Eden sordu:

— Trig nedir? Norman:

— Trigonometri, dedi, mat'ın yüksek bir şekli.

Bunun üzerine, Norman'ı güldüren ikinci soru geldi:

— Peki mat ne oluyor?

— Matematik, aritmetik.

Martin Eden başını salladı. Sınırsızlığı belli olan bilgi silsilesinden pırıltı halinde bir kaçamak görüntü yakalamıştı. Gördüğü şey; elle tutulur bir hal aldı. Olağanüstü hayal gücü, soyut olan şeylere somut bir biçim veriyordu. Bu gençlerin anlattıkları trigonometri, matematik ve bütün bilgi alanı beynindeki simya laboratuvarında hep birer görüntü haline döndü. Gördüğü sanrılar geçidi, ya belli belirsiz bir parlaklığa bürünmüş, ya da ışıklı parıltılarla çakan yeşil yapraklar, ormanlardaki açıklıklar silsilesiydi. uzaklarda ayrıntılar, erguvan rengi bir peçe halindeki sis altında belli belirsiz görünüyordu ama bu sisin ardında meçhullerin göz alıcılığı, masalların aldaticılığı bulunduğunu biliyordu. Bu, ona bir şarap gibi geldi. Burada macera vardı,

kafayla, elle yapılacak bir şey fethedilecek bir dünya vardı ve o anda belleğinin derinliklerinden, fethetmek, onu, bu yanında oturan leylak gibi soluk ruhu kazanmak düşüncesi, yukarıya doğru hücum etti.

Bu pırıltılı hayali, akşamdan beri yabani adamını konuşturmaya çalışan Arthur, paramparça edip dağıttı. Martin Eden, verdiği karan hatırladı. İlk defa olduğu gibi davrandı; başlangıçta bilinçli ve bile bile yaptı bunu, ama çok geçmeden, hayatı, kendisini dinleyenlerin gözü önünde, kendi bildiği şekliyle yaratmanın, belirtmenin sevinci içinde kaybetti kendini. Vaktiyle 'Balycon' adlı bir kaçakçı yelkenlisinde tayfalık ettiği sırada, yelkenli, gümrük muhafaza motoru tarafından bağlanmıştı. O zaman, gözlerini dört açmıştı, şimdi de gördüklerini anlatabilirdi. Çırpıntılı denizi, adamları ve gemileri onların gözleri önünde canlandırdı. Onlar da, onun gördüklerini onun gözleriyle görene kadar, hayal gücünü aktardı. Bir sanatçı fırçasının dokunuşuyla renk ve ışık içinde alev alev yanan hayat tabloları çizerek, engin ayrıntılar yığını içinden, insana işleyen öyle anları geçti ki, dinleyiciler de onunla birlikte, o kaba konuşmaların, kaba heyecanın, kaba kuvvetin akıntısına kapılıp sürüklendiler. Hikaye ediş tarzının canlılığı ile konuşurken kullandığı deyimlerle, onları zaman zaman sarstı, ama her seferinde, vahşetin, korkunun hemen peşinden güzelliği getirdi, trajik olayları daima, denizcilerin ters, değişik düşüncülerini, tuhafliklerini yorumlayarak, mizahla açıkladı.

Konuştugu sürece kız, ona ürkmüş gözlerle baktı durdu. Martin Eden'in içindeki ateş onu da ısıtmıştı. Kız,

yoksa bütün ömrümce üşümüş müyüm ben, diye kendi kendine hayret etti. İçinden bir volkan gibi kuvvet, gürbüzlük, sıhhat fışkıran, alev alev yanan bu erkeğe yaslanmak istedi. Zorlu bir yaslanma isteği duydu ve çaba göstererek buna karşı koydu. Sonra da başka bir karşıt kuvvetin onu erkekten öteye çektiğini hissetti. Hayatın gerçek kirini etin ta içine dokuyan zahmetin, güçlüklerin çirkinleştirdiği bu parça parça olmuş ellerden, yakanın meydana getirdiği o kırmızı izden ve o fırlak adalelerden nefret etmişti. Martin Eden'in yontulmamış hali, onu korkutmuştu; konuşmasındaki her kabalık, kulaklarına, hayatının her kaba safhası da ruhuna bir hakaret gibi gelmişti. Sonra yeniden, kendisini hep ona doğru çeken kuvveti hissetti ve sonunda kendi üzerinde bu kadar büyük etki yaratabilmek için, onun uğursuz bir insan olması gerektiğini düşündü. Kafasında kuvvetle yer etmiş bulunan her şey sallanmaya başlamıştı. Martin Eden'in öyküleri ve maceraları, bütün gelenekleri tepeliyordu. Onun sakın sakın anlattığı korkunç tehlikeler, onun istekli gülüşü önünde hayat, artık ciddi çabalar, sınırlamalar gerektiren bir iş olmaktan çıkarak, oynanıp, zevk alınacak, önemsenmeden, altüst edilerek, kayıtsızca bir kenara fırlatılacak bir oyuncak halini almıştı. İçinde bir haykırış, "Öyleyse, oyna!" diye çın çınladı. "Eğer böyle istiyorsan, yaslan ona ve ellerini onun boynuna koy!" Bu düşüncesinin pervasızlığına, içinden haykırmak geldi ve boş yere kendi temizliği ile kültürüne bir paha biçmeye, olamadığı şeylere karşı, kendini koyarak bir denge kurmaya çalıştı. Çevresine göz gezdirdi ve herkesin dikkatini, kendinden geçmiş-çesine ona verdiğini gördü; eğer annesinin gözlerindeki dehşet ifadesini görmemiş olsaydı, ümitsizliğe düşmek üzereydi, doğru, bu büyülenmişçesine bir dehşet

ifadesiydi, ama yine de dehşetti ya. Bu adam, uzayan karanlıklarından gelen bir uğursuzluktu. Annesi bunu anlamıştı, annesi haklıydı. Her zaman, her şeyde olduğu gibi, bunda da annesinin yargısına güvenecekti. Artık Martin Eden'in ateşi onu ısıtmıyordu ve artık ondan duyduğu korku, içine işlemiyordu.

Daha sonra piyanoda onun için çaldı ve bu çalışta, Martin Eden, onları ayıran çıkmazın aşılmazlığının, belli belirsiz bir amaç halindeki belirtisinin saldırganlığını hissetti. Çaldığı müzik Martin Eden'in kafasına merhametsizce indirdiği bir topuz gibi geldi, bu topuz, onu sersemletip yere sermesine rağmen, yine de tahrik etti. Kıza saygıyla baktı. Genç adamın kafasının içindeki çıkmaz, tıpkı kızın kafasında olduğu gibi büyüdü, ama bu çıkmazı geçme hırsı çıkmazın büyümesinden daha büyük bir hızla yükselip sivrildi. Ne var ki, ondaki inceliklerin ölçüsü, bilhassa müzik çalınırken bütün akşam oturup da bir deniz çıkıntısını seyretmesine engel olacak kadar karmaşıktı. Çalınan müzik, dikkat çekecek kadar hassastı. Bu, tıpkı kuvvetli bir içki gibi, içindeki cesur duyguları ateşliyordu. Hayal gücünü kavrayıp, onu gökteki bulutlar arasında uçuran bir uyuşturucu ilaç gibi... Bu içki, pis gerçeği uzaklaştırıp, zihnine güzellikleri bir sel gibi akıtarak, aşkın bağlarını çözdü ve topuklarına kanatlar ekledi. Kızın çaldığı müzikten bir şey anlamı-yordu. Bu, danslardaki piyano tıngırtılarından veya şimdiye kadar bağırان bando mızıkalardan başka türlüydü. Ancak kitaplarda bu çeşit müzikten söz edildiğine rastlamıştı; başlangıçta, belirli, basit ritimlerin oynak bölümlerini bekleyerek onun çalışına, daha çok imana dayanan bir anlayışla anlam vermeye çalıştı; ama bu bölümler fazla devam etmeyince

şaşaladı. Tam bu bölümlerdeki canlılığı yakaladığı, hayalini göklere açılmaya hazırladığı sırada, bunlar, onun için hiçbir anlam taşımayan, tırmalayıcı, karmakarışık sesler kalabalığı içinde kaybolup gidiyor, bu da hayal gücünü hareketsiz bir ağırlık gibi tekrar yere indiriyordu.

Bir ara akli bunun, arzularını reddetmiş olmak için bile bile yapıldığı fikrine takıldı. Bir ara kızın ruhundaki çelişmeleri yakaladı ve onun ellerinin piyano tuşları üzerinden gönderdiği haberi sezmeye çalıştı. Sonra bu düşünceyi değersiz ve olanaksız bularak uzaklaştırıp, kendini müziğe daha serbestçe verdi. O eski tatlı hal yeniden oluşmaya başladı. Ayakları artık toprağa basmıyordu, eti de bir ruh olmuştu; gözlerinin önünde ve gözlerinin ardında bir ihtişam parıldıyordu; sonra önündeki sahne kayboluverdi ve o, kendisi için çok sevgili olan bir dünya üzerinde sallanarak uzaklaştı. Hayaline üşüşen bir rüya kalabalığı içinde, bilinenlerle bilinmeyenler birbirine karışmıştı. Güneşle yıkanan ülkelerin acayip limanlarına girip, vahşiler arasında kimsenin şimdiye kadar görmediği pazarlara ayakbastı. Baharat kokulu adaların kokusunu tıpkı denizde geçirdiği, soluk almayan sıcak gecelerdeki gibi, ya da sıcak iklimlerin uzun gündüzleri boyunca ardındaki firuze renkli denizde palmiyelerle süslü mercan adaları gömülüp, önündeki firuze renkli denizde palmiyelerle süslü mercan adaları yükselirken, güneydoğu rüzgarlarına karşı yol aldığı zamanki gibi, burun deliklerinde duydu.

Düşünce kadar büyük bir hızla gelip geçiyordu resimler. Birden, iri yapılı bir ata binmiş, büyüğü renklerle çevrelenmiş renkli çöl ülkesini uçarcasına geçiyor; başka bir an, sıcak pırıltılar arasından, Ölüm Vadisinin beyazlamış bir mezar ağzına benzeyen derinliğinden aşağı bakıyor veya üzerinde büyük buz adalarının güneş altında pırıldayarak yükseldiğı, donmakta olan bir okyanusta kürek çekiyordu. Hindistan cevizlerinin, kıyıda mırıltılı seslerle kırılan dalgalara doğru uzandığı bir mercan adasının kumları üzerine uzanmıştı. Eskiden kalma bir büyük gemi leşinin teknesi mavi alevlerle yanıyor, bu alevlerin ışığında ve aletlerin tıngırtı-sıyla tam tamların gümbürtüsüne uyarak şarkı söyleyen şarkıcıların aşk çığlıkları arasında, yarı çıplak dansözler dans ediyordu. Bu, şehvet dolu bir tropik gecesiydi. Geri planda, bir volkan kraterinin silueti yıldızlara doğru yükseliyordu. Yukarıda soluk bir hilal sürükleniyor, gökte alçalmış olan Haç Burcu pırıl pırıl yanıyordu.

O bir çalgıydı; onun bildiğı hayat, onun bilincini oluşturan bütün hayat da bu çalgının telleriydi; müziğın akışı ise, bu tellere çarparak onları anılar ve hülyalarla titreştiren bir rüzgardı. Sadece hissetmekle kalmıyordu, o duygu, bir biçim, renk ve parıltı halinde içini kaplamış, hayalinin el attığı her şeyi, bir çeşit yüce tılsımlı bir yolda cisimlendiriyordu. Geçmiş, hal ve gelecek sarmaş dolaş olmuştu; o, geniş sıcacık bir dünya üzerinde, yüce serüvenler, onun uğruna yapılan asil işler arasında evet, onunla birlikte, onu kazanarak, koluyla sarıp, kafasındaki imparatorlukta, bir uçuş hafifliği içinde taşıyarak, dalgalanmaya devam etti. Kız ise omzunun

üzerinden ona baktı ve bütün bunları Martin Eden'in yüzünde görür gibi oldu. Bu, ses dünyasının öte yanına bakan ve bu dünyanın arkasında hayatın kalp atışlarını, insan ruhunun hayaletlerini gören gözlere sahip, değişmiş bir yüzdü.

Bu düşünceler içinde kız ürktü. Yontulmamış, sağa sola sallanarak yürüyen, kaba saba adam gitmişti. Eğreti elbisesi, berelenmiş elleri ve güneşte yanmış yüzü yerinde duruyordu; ama bütün bunlar bir hapishanenin parmaklıkları gibiydi ve kız, bunların arasından, bir büyük ruhun varlığını gördü; o zayıf dudakların konuşma yetersizliği yüzünden ifade edilemeden, sessiz duran, fakat geleceği gözleyen bir ruh. Bunu sadece, şimşek gibi çakan bir an içinde fark etti, sonra kaba saba adamın geri geldiğini gördü ve hayalinin kendisine oynadığı oyuna güldü. Ama bir an için görünen o hayalin bıraktığı etki devam etti. Martin Eden için, yalpa vura vura çekilip gitme zamanı geldiğinde de, ona Swinburne cildi ile bir de Browning cildi verdi. İngilizce kurslarından birinde Browning'i okuyordu. Ayakta durmuş, mahcubiyetten kıpkırmızı, teşekkürlerini kekelerken Martin Eden'in o kadar çocukça bir hali vardı ki, kızın içinden, analık içgüdüsünün harekete geçirdiği bir acıma dalgası kaynayıp taşı. Ne kaba saba adam aklına geldi, ne hapsedilmiş ruhu, ne de pek fazla erkekçe bakarak, kendisini hem hoşlandırıp, hem de korkutan adamı hatırladı. O, şimdi sadece önünde durmuş, elini bir Hindistan cevizi rendesi gibi törpüleyen nasırlı eliyle toka etmekte olan bir çocuk görüyordu ve bu çocuk, heyecandan, her yanı titreyerek şöyle diyordu:

— Hayatımın en büyük anı. Ben hiç alışık değilim...

Çaresizlik içinde çevresine bakınarak:

— Böyle insanlara, böyle evlere. Bunlar benim için yepyeni, üstelik hoşuma da gidiyor. Martin Eden, kızın kardeşlerine iyi geceler dilerken, kız da ona:

— umarım tekrar uğrarsınız, dedi.

Martin Eden, başına şapkasını geçirdi, kapıdan karamsarlık içinde çıkıp gitti. Arthur sordu:

— Me düşünüyorsun onun hakkında bakalım? Kız cevap verdi:

— Çok ilgi çekici, çok da genç. Kaç yaşında?

— Yirmi, hemen hemen yirmi bir. Bu akşam sordum. O kadar genç olacağını tahmin etmiyordum. Ruth kardeşini iyi geceler dilemek için öperken, kafasından, "ben ondan üç yaş büyüğüm" diye geçirdi.

III

Bu aristokrat evin biçimli merdivenlerinden sakın sakın inen Martin Eden'in eli istemi dışında ceketinin cebine gitti. Bu yaralardan kabuk bağlamış el kahverengi tonda bir sigara kağıdı ve bir tutam Meksika tü-tünüyle çıktı; tütünü hızlıca kağıda sararak sigara haline getirdi. Sanki aylarca sigara içmemiş gibi ilk

nefesi alabildiğince derin çekip, ciğerlerinin ta içine gönderdi ve uzun, devamlı bir nefes halinde tekrar dışarı verdi. Bir huşu ve hayret nidası halinde, yüksek sesle, "Hay Allah!" dedi. "Hay Allah!" diye tekrarladı. Ardından, "Hay Allah!" diye mırıldandı. Sonra elini yakasına götürüp gömleğini sökercesine açtı ve kaba ellerine cebine tıktı. Soğuktu ve yağmur çiseliyordu ama o buna karşı tuttu şapkasını çıkardı, kayıtsızlık içinde yalpa vura vura bağrını kıl kökleri görününce-ye değin açtı. Kendinden geçmişti; hayal kuruyor, az önce üzerinde derin etkiler bırakan sahneleri kafasında yeniden şekillendiriyordu.

Sonunda o kadına rastlamıştı, bir gün gelip karşılaşacağına dair uzaktan uzağa bir umut beslediği kadına. Masada onun yanında oturmuştu. Onun elini elinde hissetmiş, gözlerinin içine baktığında güzel bir ruhun hayalini görmüştü. Bu ruhun pırıldadığı gözlerle, bu ruha bir ifade, bir biçim kazandıran et, bu ruhun kendisi kadar güzeldi. Onun bedenini bir et yığını olarak düşünmemişti, bu, onun için yepyeni anlatılmaz bir şeydi. Tanıdığı kadınları hep böyle, et yığını olarak düşünmüştü şimdiye değin. Onun eti ise bir başka türdü. Onun bedenini eksikliklere, hastalıklara hedef olmaya esir bir beden olarak düşünmemişti. Onun bedeni ruhunun kıyafeti olmaktan daha da fazla bir şeydi. Bu, onun ruhunun bir görünüşü, ondaki tanrısal cevherin saf, cana yakın billurlaşmasıydı. Tanrısallık hakkındaki bu fikri onu ürküttü; onu sarsarak, rüya aleminden alıp, ayık düşünceler alemine getirdi. Şimdiye kadar tanrısal olana dair hiçbir ipucu, hiçbir belirti ona ulaşmamıştı. Tanrı'ya hiçbir zaman inanmamıştı. Ruhani önderlerle ve

onların, ruhların ölümsüzlüğü fikirleriyle tatlı tatlı eğlenip, daima dinsiz kalmıştı. Öte yanda bir hayatın bulunmadığına inanıyordu; hayat buradaydı, şimdi vardı, ondan ötesi sonsuz karanlıktan ibaretti.

Kızın gözlerinde gördüğü şey ruhtu, asla ölmeyecek olan sonsuz ruh. Tanıdığı hiçbir erkek veya kadın, ona ölümsüzlükten haber vermemişti. Halbuki o vermişti. Kız, ilk baktığı dakikada fısıldamıştı onun kulağına. Yürürken kızın yüzü gözlerinin önünde solgun ve ciddi, tatlı ve hassas, ancak bir ruhun gülümseyebile-ceği şekilde, acıma ve şefkatle gülümseyerek ve kendi aklının alabileceği saflıktan da saf bir halde pırıldıyordu. Bu saflık Martin Eden'e bir darbe gibi geldi, onu ürküttü. O, iyiliği ve kötülüğü biliyordu; ama saflık, var oluşun bir niteliğiydi ve onun kafasına hiç girmemişti. Şimdi ise, ondaki saflığı, iyilik ve temizliğin en üst derecesi olarak düşünüyordu; bir araya geldikleri zaman sonsuz hayatı oluşturan bir iyilik ve temizlik. Martin Eden birdenbire, sonsuz hayatı anlamak ihtirasıyla yanmaya başladı. Onun ayağına su bile dökmeye layık değildi. Bunu biliyordu; o gece, onu görmesini, beraber olmasını, konuşmasını sağlayan şey, bir mucize, kaderinin akıl almaz bir cilvesiydi. Böyle bir şeye layık olamazdı. Böyle uğurlu bir şansa hak kazanmamıştı o.

Martin Eden, esas itibariyle dindarca bir ruh hali içindeydi. O kendini, yine kendi gözünde hepten küçük gören, alçaltan, alçakgönüllü bir adamdı. Günahkarlar böyle bir düşünüş tarzı içinde pişmanlık duyarlar. O da günahlarından ötürü vicdan azabı duyuyordu. Ancak

pişmanlık içindeki alçakgönüllü kimseler nasıl gelecekteki asil varlıklarına ait hayaller görürse, o da öylece kıza sahip olmakla ulaşacağı hale dair muhteşem hayaller gördü. Fakat kıza sahip olma hayali, donuk, puslu ve onun bildiği sahip oluştan bütün bütün farklıydı. İhtirası, çılgın kanatlar takmış onu yükseklerle uçuruyor ve o, onun düşüncelerini paylaşarak, güzel ve asil şeylerden onunla birlikte zevk alarak, birlikte yükseklerle tırmandığını görüyordu. Onun, sahip olmayı hayal ettiği ruh, herhangi bir kabalıktan arınmış, bir türlü kesin bir düşünce şekline sokamadı-ğı, hür bir ruh yoldaşlığıydı. Bunu düşünmedi. Bu konuda hiç düşünmedi. Duygu aklın yerini almış ve o, hissin yücelip, manevileşerek hayatın en yüksek noktalarının ötesine aştığı bir hassasiyet denizinde, haz içinde sürükleniyor; içinde bir nabız gibi atan şimdiye kadar hiç bilmediği heyecanlarla ürperiyordu.

Bir sarhoş gibi sendeleyerek giderken, yüksek sesle, ateşli ateşli mırıldandı: "Hay Allah! Hay Allah!"

Bir sokağın köşesinde duran bir polis ona şüpheli şüpheli baktı ve gözü denizci çantasına ilişti. Polis memuru sordu:

— Nereden aldın onu?

Martin Eden hayal dünyasından tekrar gerçek dünyaya döndü. Onun, çarçabuk düzenlenebilen, her çeşit yarığın, çatlağın içine sızıp, köşe bucağı doldurabilen, akıcı bir organizması vardı. Polisin

seslenişiy-le birlikte, durumu derhal açıkça kavrayarak eski halini alıverdi.

— Ne güzel, değil mi? diye güldü polise. Yüksek sesle konuştuğumun farkında değildim. Polis teşhisini koyarak:

— Biraz sonra da öteceksin, dedi.

— Yok yok, ötmem. Sen bana bir kibrit ver de ikinci tramvaya atlayıp eve gideyim. Sigarasını yaktı, iyi geceler dedi ve yoluna gitti. "Tepesini attırmaz mı insanın?" diye içinden söylendi. "Aynasıza bak, beni sarhoş sandı." Gülümsedi ve kendi kendine düşündü. "Galiba da sarhoştum," diye ekledi; "ama bir kadın yüzünün beni sarhoş edeceği aklıma gelmezdi."

Telgraf Caddesinden, Berkeye'e giden bir tramvaya atladı. Tramvay, şarkı söyleyip, kolejlılere özgü sevinç çığlıkları atan çoluk çocukla ve delikanlılarla doluydu. Bunları merakla, inceden inceye süzdü. Bunlar üniversite öğrencileriydi. Onun gittiği üniversiteye gidiyorlardı, onunla aynı sosyal sınıftan idiler, isterlerse onunla tanışabilirler, onu her gün görebilirlerdi. Düşünceleri oradan oraya dolaşmaya devam etti. Gözleri birbirine çok yakın, sarkık dudaklı biri dikkatini çekti. Bu herifin berbat biri olduğuna karar verdi. Bu eğer gemiye çıksa, sinsinin, mızızın, boşboğazın biri olurdu. Martin Eden, bu adamdan çok daha mükemmel bir erkekti. Bu düşünce neşesini yerine getirdi. Sanki bu düşünce onu kıza daha çok yaklaştırmıştı. Kendini öğrencilerle kıyaslamaya başladı. Vücudunun kaslı

mekanizmasının gitgide daha iyi farkında olmaya başladı ve bedenen bunların hepsinden üstün olduğuna kanaat getirdi.

Ya kafaları! Bu öğrencilerin kafaları, kızın konuştuğu gibi konuşabilmelerini sağlayan bilgilerle doluydu, bu düşünce canını sıktı. "Peki ama beyin ne güne duruyor?" diye kendi kendine hırsla sordu. Onların yapabildiklerini, o da yapabilirdi. O hayatın ta kendisini yaşarken, diğerleri hayatı kitaplardan öğrenmeye çalışıyorlardı. Gerçi başka türlü bir bilgiydi onunki, yine de beyni bunların beyni kadar doluydu bilgiyle. Bunların kaç tanesi bir çıma düğümü atabilir, dümen dolabının başına geçebilir ya da gözcülük yapabilirdi acaba? Hayatı, tehlikeli, cüretli, güç ve zahmetli işlere ait sıra sıra resimler halinde önüne serildi. Öğreniş sırasında düştüğü başarısızlıkları, atlattığı kötü durumları hatırladı. Ama yine de bu kadarını başarabilmişti işte. Bunlar da ilerde hayata atılmak ve onun gibi kötü haller geçirmek zorunda kalacaklardı. Pekala onlar bu işle uğraşırken, o da hayatın öbür tarafını kitaplardan öğrenirdi.

Tramvay, evlerin seyreltiği Oakland'ı Berkeley'den ayıran bölgeden geçerken gözleriyle, ön cephesini boydan boya, üzerinde "Higgibotham Bakkalı" yazılı, gösterişli bir tabela kaplayan iki katlı, tanıdık bir evi araştırdı. Martin Eden bu köşede indi. Bir an gözleri tabelaya takılı kaldı. Bu tabela ona, üzerindeki kelimelerin anlattığı şeyin ötesinde bir şeyler anlatıyordu. Sanki harflerin içinden bir kişiliğin küçüklüğü, bencilliği ve aşağılık hileciliği çıkıyor gibiydi. Bernard Hig-ginbotham, kız kardeşiyle evliydi ve o

bu adamı çok iyi tanıyordu. Bir anahtarla içeri girdi, merdivenlerden ikinci kata çıktı. Burada eniştesi oturuyordu. Dükkan aşağıdaydı. Havada bir çürük sebze kokusu vardı. Holden geçerken, kızlı erkekli sayısız yeğenlerinden birinin oraya bıraktığı bir oyuncak araba yüzünden sendeledi ve dan diye akseden bir gürültüyle kapıya bindirdi. "Cimri," diye düşündü, "iki sentlik gaz yaka-mayıp, kiracılarının boyunlarını kırdırarak kadar pinti." El yordamıyla kapı tokmağını bularak, aydınlık bir odaya girdi; odada kız kardeşiyle, Bernard Higginbotham oturuyordu. Kız kardeşi kocasının pantolonlarından birini yamıyordu, Bernard Higginbotham da bir sandalyeye yaslanıp bacaklarını bir başka sandalyeye uzatmış, eski püskü keçe terlikler bulunan ayakları bu sandalyenin kenarlarından sarkar vaziyette, vücudunu iki sandalyeye bölmüştü. Samimiyetsiz, delici, kara gözlerini devirerek, okuduğu gazetenin üzerinden baktı.

Martin Eden ne zaman ona baksa, içinden bir çeşit iğrenme hissi gelirdi. Kız kardeşinin bu adamda ne bulduğu onu ilgilendirmezdi. Onda böcek etkisi uyandırır ve içinden hep, onu ayaklan altına alarak ezmek gibi bir his gelirdi. Bu herifin varlığına tahammül etmek için kendini sık sık, "Bir gün onun suratını darmadağın edeceğim," diye düşünerek teselli ederdi. Bir sansarinkine benzeyen minicik, zalim gözler kendisine şikayet eder yollu bakıyordu. Martin Eden: — Evet, dedi, Ne diyeceksen, de bakalım.

Mr. Higginbotham yarı sızlanıp, yarı tehdit ederek:

— Kapıyı daha geçen hafta boyatmıştım, dedi; sendika ücretlerinin de ne olduğunu bilirsin. Daha

dikkatli olmalısın.

Martin cevap vermek istedi, ama bunun çaresiz olduğu fikri kafasında yer etmişti. Duvardaki taş basması resmin tahammül edilmez, iğrenç ruhluluğuna baktı. Buna hayret etti. Bu resmi her zaman beğenirdi, fakat şimdi ona sanki bunu ilk defa görüyormuş gibi geldi, ucuz bir resimdi, bu evdeki diğer her— şey gibi... Akli, biraz önce çıktığı eve gitti ve önce yağlı boya tabloyu, sonra da ayrılırlarken elini sıktığı zamanki o her yanı saran tatlı haliyle, onu gördü. Nerede olduğunu ve Bernard Higginbotham'ın varlığını unuttu; ta, beyefendi soruncaya kadar.

Martin ayıldı, o alaycı, haşın, korkak, boncuk gibi gözlerle baktı ve aynı gözler, sahiplerinin aşağıdaki dükkanda satış yaptığı zamanki halleriyle sahte, yaltakçı, dalkavuk, köle gözleri, sanki bir sinema perdesine akseder gibi hayaline aksediverdi.

— Evet, diye cevap verdi, Martin. Bir hayalet gördüm. İyi geceler Gertrude. Odadan çıkmak için kapıya yönelirken, ayağı, yamalı kilimin üstündeki bir sökük dikiş yerine takılıp sendeledi.

Mr. Higginbotham:

— Sakın kapıyı hızlı çarpma! diye uyardı. Martin, kanının damarlarına sürünerek dolaştığını hissetti, ama kendini kontrol ederek, kapıyı arkasında yavaşça kapadı. Mr. Higginbotham karısına ben demedim mi

gibilerden bakarak, boğuk bir fısıltıyla: — içiyordu, diye düşüncesini açıkladı. İçeceğini söylemiştim sana.

Karısı başını sakın sakın salladı.

— Gözleri parlıyordu, diye itiraf etti; yakası yoktu, halbuki yakayla çıkmıştı giderken. Ama belki de iki kadehten fazla içmemiştir.

Kocası:

— Doğru dürüst ayakta duramıyordu, diye ısrar etti. Dikkat ettim ona. Sendelemeden yürüyemiyordu. Kendin de duydun kadın. Holde az daha yuvarlanıyordu.

Karısı:

— Bana kalırsa, Alice'in arabası yüzündendi o, dedi. Karanlıkta görememiştir. Mr. Higginbotham'ın sesi, yükselmeye, öfkesi kabarmaya başladı. Dükkanda bütün gün kendini tutmuş, gizlemiş, kendi halini almak şevkini akşama, ailesinin yanına saklamıştı. — Sana diyorum ki, bu senin kıymetli kardeşin, sarhoştur. Sesi soğuk, keskin ve kesindi; dudakları ise her kelimeyi sanki bir kalıp makinesinden keser gibi konuşuyordu.

Karısı içini çekti, ses çıkarmadı. Her zaman pasaklı elbiseler içinde gezen, etinin, işlerinin ve kocasının yüküyle her zaman yorgun, enine, şişman bir kadındı.

Mr. Higginbotham:

— Bu onun içine işlemiş diyorum sana, babasından kalmış, diye suçlamayla sözüne devam etti. Aynı şekilde de nalları dikecek. Biliyorsun bunu.

Kadın, onaylar yollu başını salladı, içini çekti ve dikişine devam etti. Martin'in eve sarhoş geldiği konusunda anlaşmaya varmışlardı. Onlara güzelliği tanıtacak, o pırı] pırıl gözlerle, o alev alev yanan yüzün, ilk gençlik aşkının hayaline işaret ettiğini anlatacak ruh yoktu.

Mr. Higginbotham, karısının sebep olduğu ve kendini kızdıran sessizlik içinde birdenbire: — Çocuklara çok güzel örnek oluyor, diye hırladı. Bazı zamanlar karısının kendisine daha fazla karşı gelmesini istediği olurdu.

— Eğer bir daha yaparsa bu işi, evi terk edip gitmesi gerekir. Anlaşıldı mı ? Onun bu içki alemlerini çekemem. Ben masum çocukları onun ayyaşlığıyla bozamam.

Mr. Higginbotham sözlüğüne yeni giren, daha geçenlerde bir gazete sütunundan topladığı bu kelimeyi beğeniyordu.

— Bozmak derler budala başka adı yoktur bunun işte.

Karısı yine iç geçirdi, başını üzüntüyle iki yana sallayıp dikişine devam etti. Mr. Higginbotham okuduğu gazetenin üzerinden bir bakış atarak:

— Geçen haftanın kirasını ödedin mi? dedi. Kadın başını evet der gibi sallayarak ekledi: — Daha da parası var.

— Tekrar ne zaman denize çıkıyor?

— Parası bitince, herhalde, diye cevap verdi kadın.

— Dün gemi aramak için San Francisco'ya gitmişti. Ama şimdilik parası var, üstelik de tayfa yazılacağı gemiyi seçerken çok titizdir.

Mr. Higginbotham:

— Çalım satmak onun gibi güverte salağına kalmamış, diye hırladı. Titizmiş! O! — Bana, gömülü bir defineyi aramak için uzakça bir yere gitmeye hazırlanan bir yelkenliden bahsettiydi; parası o zamana kadar yeterse bununla gidecekti.

Kocası:

— Eğer aklını başına toplayıp, durulmaya razı olsaydı ona bir iş verirdim, arabayı sürerdi, dedi. Ama sesinde hiç de iyilikçi bir ifade yoktu.

— Tom ayrıldı.

Karısının yüzünde büyük bir korku ve soru ifadesi belirdi.

— Bu gece ayrıldı. Carruther'lere çalışacak. Benim verebileceğimden daha fazla para veriyor onlar. Karısı:

— Onu kaybedeceğini söylemiştim sana, diye bağırdı. Verdiğin paradan daha fazlasını hak ediyordu o.
48

Jack London

Higginbotham:

— Bana bak kocakarı, diye böğürdü, sana, benim işlerime burnunu sokma diye bin kere söyledim. Bir kere daha söylemem, bak.

Kadın burnundan soluyarak:

— Vız gelir, dedi. Tom iyi çocuktu.

Kocası ona yiyecek gibi baktı. Bu hafif yollu bir meydan okumaydı.

— Eğer şu senin kardeşin olacak, yediği ekmeğin değerinde bir adam olaydı, arabayı alırdı, diye hırladı. Kadın cevabını verdi:

— Kirasını ödüyor, yine de. Hem o benim kardeşim, üstelik sana borcu olmadığı müddetçe, böyle sürekli üstüne üstüne varmaya da hakkın yok. Seninle yedi senelik evliysem, ona da sevgim var. Öbürü sordu:

— Yatakta okumaya devam ederse, gaz parası keseceğini söyledin mi, ona? Mrs. Higginbotham cevap vermedi, isyankarlığı kaybolmuş, şevki kırılan ruhu yorgun etinin içine çekilmişti. Kocasını, karısını yenmişti. Kulakları, karısının kesik kesik burnundan verdiği soluklan zevkle dinlerken, kinci gözleri, kıvılcım saçan bakışlarla kırıştı. Karısını bastırıp susturmaktan büyük bir mutluluk duyardı, hem kadın da bugünlerde kolayca susturuluyordu. Ama kuluçka çıkarır gibi doğurduğu çocuklarıyla, kocasının devamlı dırdırlarının enerjisini kemirip tüketmediği, evlilik hayatlarının ilk günlerinde işler başka türlüydü. — İyi ya, dedi Mr. Higginbotham. Yarın söylersin, işte o kadar. Ha sonra unutmadan söyleyeyim sana; yarın çocuklara bakması için Marian'ı çağırırsan iyi edersin. Tom ayrıldığına göre, yarın arabayla benim çıkmam lazım, sen de aşağıda tezgahı bekleyeceğini bil. Karısı zayıf bir sesle itiraz etti:

— Ama yarın çamaşır günü.

— Sen de erken kalkıp çamaşırını yıka öyleyse. Saat ona kadar işe çıkmam. Gazetesini hırsıyla kıvrıp okumasına devam etti.

IV

Martin Eden'in eniştesiyle yaptığı konuşma biraz önce yaşadığı bütün güzellikleri alıp götürmüş, sinirlerini tepesine çıkarıp kanını tutuşturmuştu. Daha fazla konuşmaya gerek duymadan arka taraftaki karanlık sofada el yordamıyla ilerleyip, içinde bir yatak, bir

lavabo ve bir sandalyelik yer bulunan, ufacık bir delikten ibaret odasına girdi. Mr. Higginbotham, işleri karısı görebildiği müddetçe hizmetçi tutamayacak kadar cimriydi. Ayrıca hizmetçi odası, bir yerine iki pansiyoner almalarına olanak veriyordu. Martin, Swinburne cildiyle Browning cildini sandalyenin üzerine yerleştirdi ve yatağa oturdu. Bedeninin ağırlığını yatağın yaylarının kesik çıgıllıkları karşıladı, ama o bunu fark etmedi. Ayakkabılarını çıkarmaya hazırlanırken gözleri, karşısındaki beyaz sıvalı duvara takıldı; sıva, çatıdan gelen suyu sızdıran kirli kahverengi, uzun yarıklar halinde yer yer çatlamıştı. Bu kirli fon üzerinde, hayaller tutuşarak akmaya başladı. Ayakkabılarını unuttu ve uzun uzun baktı. Bu uzun ve anlamsız bakışın sonunda dudakları kıpırdadı ve "Ruth," diye fısıldadı. "Ruth." Bir hecenin bu kadar güzel olabileceğini hiç düşünememişti. Bu ses kulağını okşadı ve bunu tekrarlama tekrarlama adeta sarhoş oldu. "Ruth." Bu tılsımlı, çok kuvvetli etkisi olan büyük bir kelimeydi. Bu kelimeyi her fısılda-yışında, onun yüzü, kirli duvarı altın renkli bir parlaklıkla doldurarak gözlerinin önünde parlıyordu. Bu parlaklık duvarın üzerinde durmuyor, sonsuzluğa doğru uzanıyor, Martin Eden'in ruhu da bu parlaklığın altından derinlikleri içinde onun ruhunun peşinden gidiyordu. Ruhunun en iyi tarafları, muhteşem bir sel halinde dışarı dökülüyordu. Kızı düşünmek Martin'i soy-lulaştırıp yıkamış, onun daha iyi olmasını ve daha iyi olmayı arzu etmesini sağlamıştı. Bu onun için yeni bir şeydi. Kendisini mükemmelliğe yönelten hiçbir kadın tanımamıştı şimdiye değin. Tanıdığı kadınlar, tersine, hep onu hayvanlaştıran bir etki yaratmışlardı. Bu kadınlardan birçoğunun onun için ellerinden geleni yapmış olduklarını bilmiyordu, sanki

kötüydü onlar. Hiçbir zaman kendi kendinin farkında olmadığı için kadınların aşkını çeken şeyin, onları kendi gençliğine uzandıran sebebin yine kendi içinde olduğunu hiçbir zaman bilmedi. Kadınlar sık sık onun canını sıktıkları halde, o hiçbir zaman kadın sıkıntısı çekmemişti. Şu ana kadar hep mutlu bir kayıtsızlık içinde yaşamıştı. Şimdi ise ona, sanki bu kadınlar yakasına yapışıp bütün hayatınca onu iğrenç elleriyle sürüklemişler gibi geliyordu. Bu düşünüş ne onlar hesabına ne de kendi hesabına adildi. Hayatında ilk kez kendini fark etmeye başlayan Martin Eden, karar verecek bir durumda değildi; ayıplarının hayalini seyrederken utanç içinde yandı. Birdenbire kalkarak gidip lavabonun üstündeki aynada kendine bakmaya çalıştı. Aynayı bir havluyla gelişigüzel sildi ve tekrar, uzun uzun, dikkatle baktı. Şimdiye kadar ilk defa kendini gerçekten görüyordu. Gözleri görmek için yaratılmıştı, ama bu ana kadar gözleri dünyanın her an değişen panoramasıyla doluydu ve o bir kerecik bile kendine bakamayacak kadar, bu hep değişen panoramayı gözlemekle meşguldü. Aynada yirmi yaşında bir delikanlının başını ve yüzünü gördü. Ancak bu çeşit değer biçmelere alışık olmadığından, bunu nasıl değerlendireceğini bilemedi. Dört köşe çıkıntılı bir alnın üzerinde, kahverengi, yanık kahverengi, dalgalı, herhangi bir kadın için zevk kaynağı olabilecek bu saç tutamının üzerindeki bukleler, kadınların ellerini, onları avuçlamak; parmaklarını da, onları okşayıp sevmek arzusuyla karıncalan-dırabilirdi.

Genç adam, kızın gözünde değeri yok diye bu konulan geçip, derin düşüncelere dalmış bir halde, dört köşe alnı üzerinde uzun uzun durdu, bu alnın içine girerek, içindekinin önemini öğrenmeye çalışıyordu. Bu